

הגישה הטיפולית במועדוניות השיקומיות של העמותה

המועדוניות:

עמותת "משעולים" מפעילה שתי מועדוניות שיקומיות לכ-40 מטופלים סך-הכל, תחת חסות משרד הרווחה והמועצה האזורית מנשה; ובסיועם של ארגון איל"ן וארגון ע.ז.ר.ה. האחת, "הדרים", לבעלי אינטליגנציה גבולית, הפועלת זו השנה הרביעית ברציפות; והשנייה, "עמיתים", לבעלי שיתוק מוחין, הפועלת זו השנה השישית ברציפות. כל מועדוניות פועלת פעמיים בשבוע משך שלוש שעות בכל פעם. מטופלי המועדוניות, ערבים ויהודים תושבי הסביבה, בני 6-21, מטופלים בקבוצות בנות כחמישה מטופלים בכל קבוצה, הפועלות במקביל ולסירוגין, במתחמי הפעילות השונים שבמרכז: רכיבת סוסים טיפולית, טיפול באמצעות בעלי חיים וטיפול באמצעות כלבים. פעילות המועדוניות מועשרת בארוחה חמה בכל מפגש, כמו גם תכנים חברתיים (חגיגת החגים וימי הולדת) ופעילויות רענון וגיוון (גינון טיפולי, טבע-תראפיה ועוד). הפעילות מתקיימת על-פי תוכנית עבודה רב שנתית, ממנה נגזרת תוכנית עבודה שנתית כללית, ממנה נגזרות תוכניות עבודה שנתיות פרטניות לכל תחום טיפולי וממנה נגזרות תוכניות עבודה שנתיות פרטניות לכל מטופל. כל התוכניות השנתיות מפורטות ברמת החודש.

פעילות המועדוניות, כמו כל פעילות העמותה, מתקיימת במרכז "תלמים" שבקיבוץ מגל, על שטח נרחב בין שדות הקיבוץ ומטעו של הקיבוץ. מתחם המרכז כולל אורווה, כלביה, מרכז חיות בר ומשק מוכתמות ומרכז בעלי כנף; ובו כל המתקנים והציוד הנדרש לפעילות.

הגישה הטיפולית:

הגישה הטיפולית נשענת על ראייה מערכתית כוללת המתייחסת למכלול הצרכים של המטופל תוך מתן הזדמנות למטופל להשתלב במערכת הנורמטיבית, ולחווה מקסימום חוויות של הצלחה כחלק מתהליך הטיפול והשיקום. כל אלו על מנת לסייע ולהגביר את תחושת הערך העצמי של הפרט, לזהות את הכוחות, את משאבי ההתמודדות, לאפשר אלטרנטיבות, ולהרחיב את זוויות הראיה.

הגישה טיפולית מאפשרת העצמת תהליכים חינוכיים וטיפוליים. מבוססת על מערכת היחסים הנרקמת בין האדם לחיה בפעילותו עימה, המביאה לפריצת דרך ולשיפור מרחיק לכת באיכות חייו של האדם גישה ויצירת מרחב חדש להתפתחות אישית והעצמה:

רכיבה טיפולית - מקשרת בין עולם הסוסים לבין המציאות היום יומית ומסייעת למטופל בהתמודדות עם האתגרים הצפויים לו במהלך החיים. הדרך להצלחה היא באמצעות יצירת קשר אמיץ בין מדריך הרכיבה, הרוכב והסוס. אמצעי ההתנהגות הנרכשים באמצעות הקשר, פותחים בפני הרוכב ערוצי תקשורת חדשים ומאפשרים לו לבטא את עצמו ולפרוק את מתחיו באופן ספורטיבי.

המיומנויות שרוכש המטופל באמצעות שפת גוף נכונה ולא-מילולית מפתחות קשב וריכוז לאורך-זמן ופעילות הרכיבה עצמה מסייעת לשיפור הביטחון העצמי, חיזוק הגוף ובריאותו ואמונה במסוגלות אישית, אשר מובילים את המטופל לרצות לשפר את ההישגים הלימודיים והחברתיים שלו. באמצעות הכלים החדשים הוא לומד להשיג שליטה בסוס ומפתח כלפיו תחושות אחריות ואמפטיה עמוקות אשר מהוות מקור לחום, אהבה, קבלה ותחושת אמון. תחושות חיוביות אלה מוטמעות אצל המטופל אשר לומד להשתמש בהן גם בסביבה האנושית.

טיפול באמצעות בעלי חיים - מטרתו של הטיפול הרגשי הנעזר בבעלי חיים, המבוסס על הקשר המשולש בין מטפל, מטופל ובעל החיים, הינו לסייע למטופל להכיר ולהבין טוב יותר את עולמו הפנימי, התנהגותו, בחירותיו וקשריו עם דמויות משמעותיות. שילוב בעלי החיים בתהליך ובקשר הטיפולי מזרז תהליכים נפשיים והעלאת תכנים רגשיים, ומאפשר שיפור במצבו הנפשי של המטופל ובאיכות חייו. בשל חוסר יכולתם של בעלי החיים לדבר, הם משמשים קרקע פורייה להשלכה ובכך מקדמים את תהליך הטיפול בהתמודדות עם רגשות מודחקים ולא מודעים.

בין בעלי החיים במרכז: כבשים, איילים, צביים, ארנבים, סנאים, צבים, למורים, קופי סנאי, שועלים, נחשים, אוגרים, תוכים, יונים ועוד.

טיפול באמצעות כלבים - מסייע בפיתוח הבנה טובה יותר של רגשות מאחר וכלבים מייצגים התנהגות הדומה להתנהגות החברתית האנושית ובכך מספקת הזדמנות לפיתוח מיומנויות לתפקוד בחיי היום יום. כלבים נחשבים למטפלים מצוינים. הם ניחנים ביכולת לתקשר, לעורר רגשות ולהסיר מחסומים רגשיים. המפגש עם הכלבים מניב תוצאות מפליאות, ומאפשר נתינה וקבלת אהבה. כמו כן, הוא מספק חיזוקים חיוביים וחוויות הצלחה, התורמות לשיפור רווחתו הנפשית והפיזית של המטופל. בעבודה הקבוצתית והפרטנית, הכלב עוזר לנו להגיע לליבו של המטופל, לחזק את דימויו העצמי, ללמדו להתמודד עם קשיים ופחדים, להקנות יכולת לבנות קשרים חיוביים ליצירת רשת ביטחון, וללמדו תהליכי קבלה ונתינה. הסיפוק, האהבה ותחושת הערך העצמי מורגשים כבר מהמפגש הראשון עם הכלב.

גינון טיפולי - הוא גישה של טיפול תמיכתי, באמצעות הגינה ומרכיביה, לשם שיפור מצבם של אנשים המטופלים במישור הרגשי, הקוגניטיבי, המוטורי והחברתי. הטיפול מתבצע מתוך גישה הוליסטית, הנותנת את הדעת על כל הרבדים והצרכים של המטופל. גישה הגיונית הטיפולית מבוססת על תיאוריות ועל מחקרים, והדיווחים והעדויות מהשטח מחזקים את התיאוריות והמחקרים, ונותנים להם תוקף.

על פי גישה זו, הגינה נתפסת כמיקרו-קוסמוס של סביבת החיים, ובאים בה לידי ביטוי כל מאפייני ההתנהגות של היחיד והקבוצה. תגובות המטופל בגינה מאפשרות למטפל לזהות את אזורי הקושי ואת נקודות החוזק של המטופל, ובהמשך - להכין תוכנית להתערבות טיפולית מתקנת מותאמת. בנוסף, נמצא כי לעצם השהייה

הפסיכית בסביבה ירוקה יש השפעות תרפויטיות מרגיעות ומאזנות. הגינון הטיפולי מושתת על הקשר המשולש - מטופל, גינה ומטפל - ועל הדיאלוגים שביניהם. הכלים הטיפוליים המשמשים בו הם מתחומי הפסיכולוגיה, הפסיכותרפיה, השיקום, הריפוי בעיסוק, החינוך המיוחד ועוד.

התוכנית הטיפולית:

מטרותיה העיקריות של תוכנית הטיפול הינן: הגברת הביטחון והדימוי העצמי; חוויית למידה חיובית באמצעות הצלחה בסביבה מוגנת; פיתוח כישורים חברתיים ומיומנויות תקשורת; חינוך לאחריות ואכפתיות; קבלה והענקה של חום ואהבה; קבלת השונה וקבלת מצבים משתנים; הרחבת התנסויות מוטוריות, יציבה ושיווי משקל.

עקרונות תוכנית הטיפול הינם: התאמת תוכנית טיפול אישית לכל מטופל בהתאם לצרכיו; קיומה של שרשרת טיפולית במסגרתה המדריכים הטיפוליים, אנשי המקצוע המלווים, ההורים, הצוות המחנך והצוות הרפואי פועלים כצוות בעל ראייה כוללת של המטופל תוך דיאלוג מתמיד; עבודה קבוצתית המאפשרת למטופל למידה ממטופלים אחרים ומעצימה את החוויה; ליווי התוכנית בתכנים מגוונים מעולם בעלי החיים, מזונם, תהליכי רוויה, הסוואה, טיפוח ועוד; שימת דגש בפעילות על העצמת המטופל באמצעות חוויות חיוביות המטפחות תחושת ערך עצמי והישגיות.

הפעילות הטיפולית מתקיימת באמצעות מערך טיפולי הכולל: מטפלים מוסמכים ומנוסים בתחומים השונים (מדריכי רכיבה טיפולית, מטפלים באמצעות כלבים, מטפלים באמצעות בעלי חיים ומטפלים באמצעות גינון), עובדת סוציאלית המרכזת את פעילות המועדונים ומערך מתנדבים מבוגרים ובני נוער ענף, תחת פיקוחם של מנכ"ל העמותה ומנהל המרכז. הפעילות מתקיימת תוך איגום משאבים וידע, שקיפות ובסנכרון מלא של כל הלוקחים בה חלק למקסום התוצאות וההישגים הטיפוליים.

בשים לב לתוכנית הטיפולית הכללית של העמותה, מתבצע יישום התוכנית הטיפולית באמצעות תוכניות עבודה רב שנתיות כלליות (לקבוצה) מהן נגזרות תוכניות עבודה שנתיות כלליות. מתוכניות אלה נגזרות תוכניות העבודה שנתיות כלליות לכל תחום טיפולי (רכיבה טיפולית, טיפול באמצעות כלבים וטיפול באמצעות בעלי חיים) ותוכניות עבודה שנתיות פרטניות (למטופל). כל התוכניות השנתיות מפורטות ברמת החודש ומוצאות לפועל על-ידי המטפלים השונים במפגשי הטיפול השבועיים.

תוכניות הטיפול מתבססות על הנחיות משרד הרווחה אשר רוכזו ל"כלי תומך תהליך לתכנית קידום אישי לילד במועדונית שיקומית ומרכז נוער" הכוללות טפסים מפורטים המרכזים את הנתונים האישיים של כל מטופל, הנדרשים לצורך בניית תוכנית הטיפול (האישית והקבוצתית). המידע לצורך בניית תוכנית הטיפול מתקבל, בין היתר, מהורי המטופל והגורמים המלווים את המטופל - גורמי הרווחה, גורמי החינוך, גורמים רפואיים ועוד.

בניית תוכניות הטיפול מתבצעת על-ידי הצוות המטפל, בראשותה של רכזת המועדונים, עובדת סוציאלית בהכשרתה, כחודשיים טרם תחילת שנת הפעילות הטיפולית ומובאת לאישור מנכ"ל העמותה. תוכניות הטיפול מגדירה את מטרות הטיפול הכלליות, מהן נגזרות מטרות ספציפיות - ראשיות ומשניות ומועד השגתן.

משך תקופת הטיפול, מגיש כל מטפל תחום, דו"ח סיכום כל מפגש פעילות, הנשלח לכל המטפלים הלוקחים חלק בתהליך הטיפולי, המפרט את התקדמות התהליך הטיפולי, בהתאם לתוכנית העבודה, ומתייחס פרטנית באופן תמציתי לכל מטופל (הישגיו, קשייו, התמודדותו וכו'). אחת לשבוע נפגש כל הצוות הטיפולי למפגש במהלכו נדונות סוגיות טיפוליות או מנהליות רלבנטיות של התהליך הטיפולי (שינוי הרכבי קבוצות, התייחסות פרטנית למטופל, בקרה על התהליך הטיפולי והוצאת תוכנית העבודה לפועל וכו'). גם מפגשים אלו מסוכמים ונשלחים לכל אנשי הצוות המטפל. כל המידע הטיפולי מרוכז ומתוייך בתיקי טיפול אישיים לכל מטופל. מדי פרק זמן ובתום התהליך הטיפולי, נערך סיכום התהליך בשים לב לתוצאותיו ביחס לכל מטופל.

התהליך הטיפולי מבוקר על-ידי המפקחת המחוזית במשרד הרווחה.

דוגמאות של הצלחה:

א.ח., בת 9, משתתפת במועדונית "הדרים" זו השנה השלישית ברציפות. הגיעה מגן שפתי בשל היעדר יכולת לדוברה לדבר. א.ח. אובחנה כסובלת מעיכוב התפתחותי רב תחומי - קוגניטיבי, שפתי וריגשי; כמו גם מהפרעות קשב וריכוז ואינטליגנציה נמוכה. בעת הגיעה למועדונית, תפקדה ברמה נמוכה מאד והיו ספקות רבים בקרב הצוות המטפל בה באשר ליכולתה להיקלט במסגרת המועדונית, להתמודד עם הפעילות הטיפולית המתקיימת בה ולרצות להתמיד בה. א.ח. היתה מנותקת והרבתה במצבי בהייה. התנהגותה היתה בלתי צפויה ומלווה בתנועות חדות ופתאומיות. לא שלטה בעשיית צרכיה ולא הבינה משמעות הלבוש והיחשפות. לא דיברה כלל ומעטה לתקשר עם הסובבים אותה. לא יזמה פעילות והתקשתה בקיומה ובהתמדה בה. נדרשה לליווי צמוד על מנת להגן על בטיחותה מהתנהגותה אשר סיכנה אותה.

במהלך שנות שהותה במועדונית, הוצמדה לא.ח. מלווה קבועה אשר סייעה לה בכל הנדרש לתפקודה. בתחילה היתה זו מתנדבת מבוגרת ובהמשך בת שנת שירות. קויימו עימה שיחות רבו מלוות בהסברים להבהרת תפקוד ראוי ובלתי ראוי במצבים שונים ופעילות חיבור במצבי התנתקות.

כיום א.ח. מתקשרת באופן חופשי עם הסובבים אותה ומביעה רצונותיה ורגשותיה בשפה יפה מורכבת משפטים. הרבה יותר עצמאית ובטוחה בעצמה. אינה נזקקת לעזרה במצבים רבים, אוכלת לבדה, מתפנה בעצמה ובמודעות ונהנית בבירור מכך.

ההורים והעובדת הסוציאלית בבית הספר מעידים על "ניס" שיפור עצום בכל מדד וקנה מידה. בימים אלה משתתפת א.ח. מטעם העמותה במסגרת פעילות ארגון ספיישל אולימפיקס העולמי על שלוחתו בישראל ומתעתדת להתחרות, לראשונה, בתחרות רכיבת סוסים אשר תתקיים בסוף החודש.

ר.ד., בן 16, משתתף במועדונית "הדרים" זו השנה הרביעית ברציפות. ר.ד. אובחן כסובל מבעיות קשב וריכוז ובעל אינטליגנציה נמוכה, המתבטאים בקשיי התבטאות וכתובה, היעדר יוזמה, נזקק לתיווך, הסבר ופישוט משימות וטופל תרופתית במינונים גבוהים.

משך שנות שהותו במועדונית, התמיד ר.ד. להגיע לכל מפגש, להשתתף בכל פעילות ולבצע כל משימה עד תום. הצוות הטיפולי תמך בו רבות וחיזק אותו, בעיקר במסגרת הפעילויות הטיפוליות.

היום ר.ד. הוא מנהיג בולט ואחראי בקבוצה. מתפקד כראש לקבוצת המטופלים עליה נמנה ומהווה חונך למטופלים הצעירים, דוגמא ומופת. הצורך בתיווך פחת משמעותית והוא מתבטא באופן חופשי ושוטף, חש ביטחון, יוזם תהליכים ומשיא עצות. במקביל, פחת הצורך התרופתי שלו באופן ניכר. משפחתו של ר.ד. מעידה כי הפך נער מאושר ופעיל. גם ר.ד. מתעתד להשתתף לראשונה בסוף החודש בתחרות רכיבת סוסים במסגרת ארגון הספיישל אולימפיקס.

א.ח., בן 16, משתתף במועדונית "הדרים" זו השנה השנייה ברציפות. אובחן כסובל מבעיות ריגשיות קשות, בעיקר חרדתיות. נוטה להתפרצויות זעם של אלימות פיסית ומילולית, צעקות וקללות, היפר דיבור וולגריות, לעיתים בלא סיבה ובעיקר בשינוי שיגרה. מצבו מושפע מהקשר הקרוב עם אביו, עימו הוא נמצא רוב הזמן, אשר מתקשה להציב לא.ח. גבולות. בהיעדר ידיעה מה מותר ומה אסור, מגיב א.ח. בהתפרצויות חרדה קשות. בכניסתו למועדונית הפגין התנהגות אנטי-סוציאלית, הרבה לצעוק, לקלל ולישון בזמן הפעילות כמפלט מהתמודדות עם התקפי החרדה שחווה. לא תיקשר עם הסביבה ומצוי היה רוב הזמן ב"בועה".

משך תקופת שהותו במועדונית, נרתם הצוות הטיפולי כולו להצבת גבולות ברורים לא.ח. ולהבהרה, חוזרת ונשנית, של המותר והאסור לו. כפועל יוצא פחתו משמעותית התקפי החרדה והתגבר בטחונו העצמי.

היום א.ח. מגיע בדבקות למפגשים ופעיל בכל פעילות המתקיימת. חל מהפך של ממש בהתנהגותו. הוא מתפרץ פחות בהתקפי זעם מלווי קללות וצעקות ומצא מקומו החברתי בקבוצה. הוא מגיב באמפטיה, מתקשר, מעודד ומפרגן. הוריו מעידים על התנהגות דומה בבית ולא מאמינים! הגם שהדרך עודנה לפניו ארוכה, התקדמותו מעודדת ומבטיחה המשך שיפור. גם א.ח. מתעתד להשתתף לראשונה בסוף החודש בתחרות רכיבת סוסים במסגרת ארגון הספיישל אולימפיקס.

מ.ח., בת 16, משתתפת במועדונית "עמיתים" זו השנה השלישית ברציפות. אובחנה כסובלת מפגיעה מוחית מולדת המשפיעה על יכולת תנועתה - לוקה בשיווי משקל, ביכולת קורדינציה המלווה ברעד בידיים, יכולת דיבור לקויה, קשיי קשב וריכוז ועוד. בעת הגיעה למועדונית היתה מופנמת וסגורה. חסרת ביטחון ורגישה. הגיבה רוב הזמן בבכי. לא תקשרה או דיברה והתקשתה מאד משינויים אשר לו בהתפרצויות ריגשיות.

משך תקופת שהותה במועדונית עודדה רבות על-ידי הצוות הטיפולי לדבר ולהביע עצמה ונתמכה, מעבר לשעות פעילות המועדונית ובחופשות הפעילות, בשיחות טלפוניות עם רכזת המועדונית, לבקשת אימה, התומכת מאד בתהליך ש.מ.ח. עוברת, אשר חשה אזלת יד. אט אט נפתחה מ.ח. והחלה משתפת את הסובבים אותה.

היום היא מדברת באורח חופשי ובלא בושה, על אף לקות הדיבור, מעיזה להתנסות ולבקש עזרה במקום לברוח מהתמודדות ולהסתגר בתוך עצמה - רבות בזכות הצורך בדיבור עם הכלבים. במקביל השתפרה משמעותית יכולת התנועה שלה במרחב, בכל פרמטר - בזכות הרכיבה הטיפולית; וכפועל יוצא התחזק משמעותית בטחונו העצמי. היא אינה מוותרת לעצמה ולוקחת חלק בכל פעילות. ומוצאת את מקומה בחברה, מפתחת קשר ריגשי, מביעה אמפטיה ומאפשרת מגע - רבות בזכות הפעילות עם בעלי-החיים. כל הגורמים המלווים את מ.ח. מעידים על שיפור ניכר במצבה.

נ.א., בת 16, משתתפת במועדונית "עמיתים" זו השנה החמישית ברציפות. אובחנה כסובלת מספסטיות (קישיון) חמורה המשפיעה על יכולת הליכתה בשל אי יכולת תנועתיות המפרקים. בשל הליכתה המשובשת מסתייעת בהליכון ובסדי תמיכה לרגליה וכפועל יוצא נעזרת מאד בידיה. בעת הגיעה למועדונית היתה שקטה מאד ומופנמת. על אף אופיה הנעים ורצונה לעשייה, התקשתה מאד וכפועל יוצא נמנעה מהתמודדות.

משך תקופת שהותה במועדונית הושם דגש ניכר על טיפולה באמצעות רכיבת סוסים ופעילות עם כלבים. כתוצאה, הוגדל באופן ניכר טווח תנועתה והמרווח בין רגליה. השיפור המשמעותי ביכולת תנועתה השליך על בטחונו העצמי וחוסנה הנפשי והרגשי.

היום נ.א. הינה דמות מרכזית במועדונית המנהיגה את יתר המטופלים ומשמשת דוגמא ומופת, בין היתר בזכות יכולת הבנתה העמוקה את מצבה ואת השפעת התהליך הטיפולי על שיפורו. היא מובילה וחונכת את המטופלים הצעירים יותר ומהווה להם מקור למתן תמיכה ועידוד. בטחונו העצמי רב, מלווה בבגרות, רגישות ותבונה. נ.א. לקחה חלק פעיל ומשמעותי בפרויקט אשר תקיים בשיתוף מספר נערים בוגרים ממועדונית "עמיתים" ונערי הקיבוץ אשר יצרו קמפיין לגיוס תרומות לבניית חדר מפגש לפעילות המועדונית. הקמפיין שהושק בבלטפורמת "מימונה" כלל סרטון בהשתתפות הנערים, מצגת אשר הוצגה, על-ידי הנערים, בפני אישי ציבור ותרבות, מנהלי חברות וקבוצות שונות; ובסיומו התקיים אירוע רב נוכחים בהשתתפות הנערים אשר הציגו את תהליך הפרוייקט ותוצאתו - גיוס סכום של כ-150,000 ש"ח. באמצעות הסכום שגויס, ובסיוע הנערים ובני משפחותיהם, נבנה החדר בו מתקיימים מאז מפגשי המועדונית. נ.א. הינה גאוה ומקור השראה לכולנו.

מידע נוסף אודות פעילות העמותה ועשייתה ניתן למצוא באתר העמותה בכתובת: <http://www.misholim.org> ובדף הפייסבוק של העמותה בכתובת: <https://www.facebook.com/misholim.org> לפרטים נוספים ניתן לפנות באמצעות הפרטים המופיעים מטה.

בברכה נאמנה,
עו"ד ענת לב"א קוברסקי
מנכ"לית העמותה